

УДК 159.922

Товстуха О. М.,

кандидат педагогічних наук

**старший викладач кафедри психології ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»**

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Активний розвиток психології освіти на початку ХХІ ст. як спеціального напрямку психологічної науки і практики можна розглядати в якості нового етапу розвитку базових проблем психолого-педагогічного знання, основи якого закладалися на рубежі ХІХ і ХХ ст. у руслі педагогічної психології [2, 6].

У психології розвитку людини можна виділити, принаймні, три області дослідження. Це психологія розвитку дитини, загальна (генетична) психологія та психологія сучасної освіти. Кожна з цих галузей науки має свій предмет дослідження, свою особливу одиницю аналізу, свій відносно тривалий шлях історичного розвитку. На рубежі двох століть у кожен з них вніс істотний внесок один з найбільш яскравих представників культурно-історичної психології - В. Давидов. Давидов завжди був послідовний, можна сказати, він був вірний обраній ним культурно-історичній теорії розвитку. Він вказав на ще невирішені актуальні проблеми психології розвитку, які належить розробляти як сучасникам, так і наступним поколінням психологів. Деякі з цих проблем під силу вирішити лише науковим колективам, інші можуть стати темою дипломних робіт студентів та дисертаційних досліджень аспірантів [3].

В останні десятиліття в роботах з педагогічної психології фактично порушується в основному тема психологічних основ навчання (Н. Талізїна), а також становлення суб'єкта навчання у результаті спеціально організованих педагогічних впливів (І. Зимня). У деяких випадках (але вже давно не в усіх) також зачіпаються проблеми психології виховання і психології педагогічного впливу. У зв'язку з цим не випадково виділення такого напрямку психологічної

науки і практики, як *"психологія освіти"*, що має свою специфіку, але нерозривно пов'язана з педагогічною психологією [1].

Психологія освіти може розумітися як галузь прикладної психології. Психологія освіти дозволяє, базуючись на розумінні закономірностей психічного розвитку та особистісного становлення людини, вибудовувати адекватні соціальні умови освітніх систем з метою ефективної соціалізації людини через залучення її до духовного багатства культури і виведення на активну позицію суб'єкта творчої діяльності.

У процесі освіти відбувається передача від покоління до покоління духовних багатств, які виробило людство, засвоєння результатів суспільно-історичного пізнання, відбитого у науках про природу, суспільство, в техніку і мистецтво, а також оволодіння у діяльності навичками, вміннями, здібностями. Первинна основа освіти на особистісному рівні - це привласнення досвіду дії через імітацію і наслідування (К. Лоренц, Р. Шовен), самостійну дослідницьку активність (І. Павлов), а також привласненні способу дії через інтеріоризацію знакових систем (по Л. Виготському). Основний шлях отримання освіти у сучасних соціальних умовах - навчання і виховання у різних навчальних закладах. Істотну роль у засвоєнні знань, розумовому і моральному розвитку людини відіграють також самоосвіта, культурно-просвітницька робота, участь у соціально значимій діяльності [4].

Таким чином, освіту можемо розглядати на трьох різних рівнях:

1) соціокультурному - як функцію самовідтворення і розвитку суспільства і культури;

2) інституціональному - як спеціально організований процес цілеспрямованого впливу на процес розвитку і соціалізації людини, який здійснюється спеціальними соціальними інститутами, що склалися у систему установ і соціальних об'єднань;

3) особистісному - як процес розвитку психічних і особистісних потенціалів людини, становлення його суб'єктності по відношенню до світу, іншим, діяльності, самому собі.

Рішення психолого-педагогічних проблем потребує від педагога високі професійні якості, велику частину яких складають психологічні знання, вміння. Тому виникає проблема, пов'язана з підвищенням кваліфікації і перепідготовкою вчителів, вихователів в області психології [4].

Крім відкритих невирішених проблем дитячої психології слід назвати невирішені проблеми загальної (генетичної) психології. Це область знання, яка в нашій країні ще тільки зароджується, хоча в її розробку внесли свій внесок видатні вчені: Л. Виготський, А. Леонт'єв, П. Гальперін, В. Давидов.

Серед проблем у цій галузі знання слід вказати:

- 1) критерії зміни і перетворення діяльності;
- 2) співвідношення колективної та індивідуальної форм діяльності;
- 3) поняття колективного та індивідуального суб'єкта діяльності;
- 4) особливості індивідуального суб'єкта і його ставлення до особистості;
- 5) структура діяльності; місце і роль психічних процесів у структурі діяльності;
- 6) співвідношення понять діяльності і спілкування;
- 7) наукова класифікація різних видів діяльності;
- 8) зв'язок теорії діяльності з іншими підходами до вивчення людини;
- 9) співвідношення "біологічного", "органічного", "соціального" при вивченні життєдіяльності людини;
- 10) дослідження закономірностей походження свідомості та його основних функцій.

Для вирішення перерахованих фундаментальних проблем необхідні міждисциплінарні дослідження. Також необхідна для їх вирішення попередня розробка "проекту" теорії, щоб на її основі у подальшому створити розгорнуту теорію психічного розвитку, що спирається на великий фактичний матеріал [3].

Таким чином, спираючись на вищезазначене, визначаємо теоретичні основи психології навчання:

- 1) дані психології про вікові можливості розвитку;

- 2) дані педагогіки про особливості навчального процесу (типи уроків, їх структура, методи навчання, форми контролю тощо);
  - 3) урахування індивідуальних особливостей учнів, а не пристосування до них;
  - 4) навчання не може бути зведене лише до передачі знань, а є процесом формування особистості;
- б) розвивальна і виховна спрямованість навчання.

До основних проблеми психології навчання відносимо:

- 1) обґрунтування самодостатності процесу навчання;
- 2) прогнозування перебігу процесу навчання та його результатів;
- 3) зв'язок навчання і психічного розвитку;
- 4) особливості навчання виняткових дітей (обдарованих, інвалідів, "ліворуких", "лівшів" та ін.) [1].

Література

1. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб./ О.В.Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В.Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. – 416 с.
2. Выготский, Л. С. Педагогическая психология / Л. С. Выготский. – М. : АСТ, Астрель, Хранитель, 2008. – 672 с.
3. Невирішені проблеми психології розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://studme.com.ua/159909165285/psihologiya/nereshennye_problemy_psihologii_r_azvitiya.htm
4. Немов Р.С. Психология - учебник для вузов, книга 2, Москва, Гуманитарный издательский центр "ВЛА ДОС", 1998.С. 273–278.
5. Поліщук В.М. Вікова і педагогічна психологія : навчальний посібник /. В. М.Поліщук. – Вид. 3 тє, виправ. – Суми : Університетська книга, 2010. – 352 с.
6. Рубинштейн С. Л. Принцип творческой самодеятельности. К философским основам современной педагогики // Рубинштейн С. Л. Избранные философско-психологические труды. Основы онтологии, логики и психологии. – М.: Наука, 1997. – С. 433–438.